

БОРОТЬБА ГРОМАД ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН-БАПТИСТІВ ЗА СВОБОДУ СУМЛІННЯ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНИ

(Рецензія на монографію О. І. Висовень «Громади Євангельських християн-баптистів радянської України в політичних, соціокультурних вимірах тоталітарної доби (40-80-і рр. ХХ ст.): монографія. Переяслав, 2020. 521 с.)».

Проблема піднята в монографічному дослідженні О. І. Висовень підіймає низку актуальних питань сьогодення, без яких Україна не увійде в Європейські організації на правах рівноцінного партнера. А саме, відстоювання християнських цінностей громадою Євангельських християн-баптистів у період тоталітарної доби в Україні; оприлюднення інформації про злочинну політику, тоталітарної влади проти євангельських християн-баптистів. Важливою є актуалізація проблеми доведення до суспільства, урядів та конфесій в Україні та в світі неможливості співіснування сучасної цивілізації в умовах безкарності злочинів проти людства та людяності, які не мають терміну давнини. Водночас через відсутність покарання та приховування інформації породжують іще більші злочини; потребою нагромадження, систематизації, наукового синтезу джерельної інформації, яка сприятиме відновленню історичної правди щодо вірян ЄХБ в умовах атеїстичної політики радянського режиму та подолання стереотипів минулого.

Авторка монографії у вступі чітко сформулювала актуальність, мету і дослідницькі завдання, вірно застосувала методи їх розв'язання. О. І. Висовень вдало визначила об'єкт, предмет дослідження, окреслила хронологічні рамки та географічні межі. Назви розділів відбивають їх зміст, є логічними та завершеними. У висновках окреслені результати роботи, вони належним чином обґрунтовані. Дібрані авторкою джерела та наукова література дозволили повною мірою дослідити проблему дослідження, реалізувати її мету та завдання. Спираючись на достатньо широку джерельну базу та літературу О. І. Висовень віднайшла необхідні аргументи для ґрунтовних висновків.

У першому розділі заслуговують на увагу авторська періодизація та аналіз історіографічних джерел, визначення чинників, які впливали на стан і розробки у цій галузі. Цікавими є думки авторки про специфіку і вагу кожного історіографічного періоду. Виправданим є залучення до історіографічного аналізу польових джерел, що значно розширює знання про різнопланове відтворення досліджуваної проблеми, але, на нашу думку, доречно було б провести ширший та глибший аналіз джерел даної групи.

У другому розділі головна увага зосереджена на аналізі релігійного соціуму, його синергетичної моделі, показу динаміки змін політики радянської влади щодо вірян євангельсько-баптистського спрямування, їхньому соціокультурному світу, антропологічному вимірі діяльності в 40–80-і рр. ХХ ст.

Дослідниця вірно відзначила, що синергетичні моделі співдії тоталітарної влади та громад ЄХБ протягом панування в УРСР радянського режиму будувалися з позиції сили та прагматичних міркувань. Політика радянської влади щодо вірян євангельсько-баптистського спрямування, попри декларування свободи сумління та віросповідання, залишалася антирелігійною майже до кінця 80-х рр. ХХ ст. Дарма, що комплексні карально-репресивні заходи комуністичного режиму щодо вірних євангельсько-баптистського спрямування застосовувалися постійно, останнім вдалося зберегти власний соціокультурний світ, який відповідав їхнім духовним переконанням, давав змогу вижити у жорстких умовах та виховувати своїх дітей згідно з християнськими цінностями.

У третьому розділі зацентровано увагу на карально-репресивній машині комуністичного режиму та її жорстоких механізмах, які застосовувалися проти громад ЄХБ. Справедливими є висновки О. І. Висовень про те, що машина комуністичного режиму залучала комплексні карально-репресивні та профілактичні заходи проти духовних лідерів та активу громад ЄХБ, щоби змусити їх відмовитися від релігійних переконань та поставити на службу комуністичному режиму. Розробкою та впровадженням жорстоких механізмів «перевиховання» непокірних вірян займалися органи МДБ-КДБ, Рада з питань

релігійних культів, правоохоронна та судова система, мережа виправних психіатричних лікарень, наукові та культурно-освітні інституції. Проте, попри вжиті жорстокі дії, які мали системний характер, покінчити з релігією в короткі терміни, особливо на побутовому рівні комуністичному режиму так і не вдалося.

Важливим у розкритті проблеми є четвертий розділ, у якому проаналізовані соціокультурні наслідки репресивної політики радянської влади щодо вірних ЄХБ України, їхні матеріальні та духовні втрати; схарактеризовано засуджених та ув'язнених за релігійні переконання, організаторів і учасників репресій, яка сприятиме відновленню історичної правди щодо вірян.

У висновках підсумовуються результати дослідження. Вони є обґрунтованими, самостійними, мають завершальний характер і спираються на всю сукупність дібраного дослідницею фактичного матеріалу.

У цілому робота справляє позитивне враження. Вважаємо, що монографія О. І. Висовень цікава, написана самостійно, її науково-теоретичний рівень відповідає вимогам, які виставляються до такого роду робіт. Тому сподіваємося, що дана праця буде корисною для широкого кола істориків, релігієзнавців, а також усіх зацікавлених даною тематикою.

Віктор ТКАЧЕНКО

доктор історичних наук,

старший науковий співробітник,

провідний науковий співробітник НІЕЗ «Переяслав»